

Микола ПАТРЮК,

заступник голови Вищої кваліфікаційної комісії суддів України –
голова дисциплінарної палати, суддя Верховного Суду України

ДОТРИМАННЯ СТАНДАРТІВ СУДДІВСЬКОЇ ДИСЦИПЛІНИ ЯК КРИТЕРІЙ НЕЗАЛЕЖНОГО КВАЛІФІКАЦІЙНОГО РІВНЯ СУДДІ

Доброго дня, пані, панове, колеги!

Велика пошана усім, хто не байдужий до стану правосуддя в Україні, тим, хто намагається привнести в становлення судді свої знання, вміння і переконання. Адже що посіємо, те й пожнемо.

Суддівська освіта і суддівська дисципліна є критеріями належного кваліфікаційного рівня судді. Мої думки щодо цього ґрунтуються і впливають із історичних фактів існування судів – моральних, соціальних, правових та законодавчих аспектів стосовно суддів, суду, правил поведінки у суспільстві взагалі, правил поведінки суддів зокрема. Дисципліна – це певний порядок поведінки людей відповідно до норм права, моралі, а поведінка – це дії і вчинки особи. Дисципліна є елементом соціальної системи, фактором її розвитку. Це стосується і діяльності суддів, їх поведінки. Впорядкування поведінки зумовлює необхідність вироблення певних стандартів суддівської поведінки, виходячи із соціального статусу судді та спроможних забезпечити довіру громадськості до судової системи морального авторитету, чесності судді й судової влади.

Суддя, за висловом Сократа, має чотири якості – уважно слухати, мудро відповідати, тверезо мислити, неупереджено вирішувати.

У цьому ж ключі лунають і відомі в Україні слова «Молитви судді», який просить у Бога зробити його справедливим і рішучим, чесним і щиросердним, стриманим і добрим, щирим і скромним, бути непримиренним до помилок, але з розумінням ставитися до тих, хто помиляється, другом істини і поводитирем для тих, хто її шукає, бути тим, хто використовує закон, але передусім тим, хто його виконує. Суддя просить у Бога

бути гідним високої місії, щоб велич цієї посади не зваблювала його, щоб не охопила його гордість чи пиха, щоб не привабила спокуса, щоб не спокушали почесні й не підбадьорювали оманливі знаки величі, зробити з його тоги непідкупну мантию.

Чи не слід вважати такі слова ознакою самодисципліни судді? Перекоаний, що так. Тут і дисципліна, і кваліфікація, і доброчесність. До речі, законодавець вже поділяє слова молитви, і нормою частини сьомої ст. 55 Закон України «Про судоустрій і статус суддів» у редакції від 12 лютого 2015 року передбачив, що суддя до звільнення з посади не може бути нагороджений державними нагородами, а також будь-якими іншими нагородами, відзнаками, грамотами. Знаки величі не мають бути присутні під час роботи судді. На цих якостях, бажаннях мали б формуватись стандарти суддівської дисципліни, правила поведінки високопрофесійного кваліфікованого носія справедливості.

Стандарти – це сукупність вимог, які ставляться до суддів, покладених на них обов'язків та наданих прав. Такі стандарти мають ґрунтуватися та й ґрунтуються на актах міжнародних інституцій, національному законодавстві, Кодексі суддівської етики. До таких актів, зокрема, належать Загальна декларація прав людини, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, Європейська хартія про статус суддів, Бангалорські принципи поведінки суддів тощо.

На національному рівні стандартом, типовою формою дисципліни судді є Кодекс суддівської етики, положення якого зобов'язують суддю як у рамках службової діяльності, так і поза нею в приватному житті зберігати особисту гідність, піклуватися про свою честь, уникати всього того, що могло б завдати шкоди його репутації і поставити під сумнів можливість здійснення правосуддя неупереджено й об'єктивно, поводитися так, щоб зміцнювати віру громадян зокрема і суспільства загалом у чесність, незалежність, неупередженість і справедливість суду, підтримувати свою компетентність на належному професійному, кваліфікаційному рівні.

Одним із актуальних і узагальнюючих стандартів суддівської дисципліни є ст. 56 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», якою визначено текст присяги судді. Відповідно до цього тексту, вступаючи на посаду, суддя присягає українському народові об'єктивно, безсторонньо, неупереджено, незалежно, справедливо та кваліфіковано здійснювати правосуддя від імені України, керуючись принципом верховенства права, підкоряючись лише Закону, чесно і сумлінно здійснювати обов'язки в суді, дотримуватись етичних принципів і правил поведінки судді, не вчиняти дій, що порочать звання судді або підривають авторитет правосуддя.

Відповідно ж до частин третьої–шостої ст. 55 цього Закону суддя по-

винен додержуватись присяги і зобов'язаний своєчасно, справедливо та безсторонньо розглядати й вирішувати судові справи відповідно до Закону з дотриманням засад та правил судочинства, дотримуватись правил суддівської етики, виявляти повагу до учасників процесу, не розголошувати відомості, які становлять таємницю, що охороняється Законом, виконувати вимоги та дотримуватись обмежень, установлених законодавством у сфері запобігання корупції, систематично розвивати професійні навички, вміння, підтримувати свою кваліфікацію на належному рівні, необхідному для виконання повноважень у суді, де він обіймає посаду. Суддя, призначений на посаду вперше, проходить щорічну підготовку в Національній школі суддів, а суддя, який обіймає посаду безстроково, проходить таку підготовку не менше ніж один раз на три роки.

На відміну від приписів Кодексу суддівської етики, недотримання суддею вимог зазначеної норми Закону, який визначає дисциплінуючі правила поведінки, зумовлює дисциплінарну відповідальність. Зокрема, пунктом 3 частини 1 статті 92 Закону визначена можливість притягнення судді до дисциплінарної відповідальності в разі систематичного або грубого одноразового порушення правил суддівської етики, що підриває авторитет правосуддя, у тому числі й прояв неповаги під час здійснення судочинства до інших суддів, адвокатів, експертів, свідків чи інших учасників процесу.

Зміст норм суддівської дисципліни та можливість відповідальності за їх порушення є засобами забезпечення належного кваліфікаційного рівня судді. Реалії сьогодення не дають поки що підстав констатувати, що ці норми є упереджувальними, превентивними для фактів порушення суддями дисципліни.

Так, за рік роботи Вища кваліфікаційна комісія суддів України отримала 17 550 звернень про притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності, в тому числі за період після набрання чинності Законом – 6981. За цими зверненнями Комісією проведено 52 засідання, в тому числі 7 – дисциплінарною палатою. Комісією, в тому числі й дисциплінарною палатою, відкрито 226 дисциплінарних справ, притягнуто до відповідальності 40 суддів, направлено до Вищої ради юстиції 14 рішень про рекомендації на звільнення за порушення присяги судді, зокрема і стосовно 277 суддів Автономної Республіки Крим та 19 суддів Донецької області. До речі, хід та результати засідання Комісії також є своєрідним прикладом для суддів.

Прикінцеві й перехідні положення Закону України «Про забезпечення права на справедливий суд» і затверджені на їх виконання Вищою кваліфікаційною комісією суддів України Порядок та методологія кваліфікаційного оцінювання суддів, які погоджено Радою суддів України 11 грудня цього року, передбачають можливість і визначають порядок

оцінювання, направлення суддів на перепідготовку до Національної школи суддів України, подальше повторне кваліфікаційне оцінювання та направлення рекомендацій до Вищої ради юстиції в разі, якщо судді не пройшли повторне кваліфікаційне оцінювання. До речі, останнє положення передано на розгляд Конституційного Суду України, за подальшою його долею будемо спостерігати.

Переконаний, участь Національної школи суддів України у первинному кваліфікаційному оцінюванні шляхом розробки тестових запитань і модельних судових справ для проведення іспиту, перепідготовки суддів після первинного оцінювання та регулярного навчання суддів відповідно до ст. 55 Закону «Про судоустрій і статус суддів» істотно підвищить кваліфікаційний рівень суддів, зокрема і з питань суддівської дисципліни.

Вважаю, що щоденна копітка праця Вищої ради юстиції, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Національної школи суддів України, суддівської спільноти відродять довіру до правосуддя. Суд має бути очищеним, а не знищеним. Побудуємо навчання, роботу суддів так, щоб слова Василя Симоненка «Немає нічого страшнішого за необмежену владу в руках обмеженої людини» не стосувалася людини в мантії.

Дякую за увагу!